

Eesti Kohtunike Ühing

Hr Urmas Reinsalu
justiitsminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie

Meie 29.06.2018

Ettepanek kohtunike lisatasude kehtestamiseks teenistusaastate eest

Kohtunikonnas on toimumas märkimisväärne põlvkonnavaheetus, aastatel 2011-2017 on emeriteerunud 46 kohtunikku ning ei ole põhjust kahelda, et lähiaastatel kohtunike pensionile minek jätkub, tõenäoliselt kiirenevas tempos. Positiivsena võib märkida, et vähemalt viimaste kohtunikukonkursside põhjal on kohtunikuamet juristkonna hulgas atraktiivne ning vabanenud kohtunikukohtade täitmiseks on leidunud piisavalt väarikaid kandidaate. Eesti Kohtunike Ühingu (EKOÜ) hinnangul on oluline saavutada kohtunikuameti kasuks otsustanute võimalikult pikaajaline sidumine õigusemõistmisega. Suure kaadrivoolavuse tekkimine kohtunike hulgas mõjub kindlasti negatiivselt kohtute töö kvaliteedile ja jõudlusele. Eelmärgitud arvestades on oluline jätkuvalt tegeleda kohtunikuteenistuse tingimuste läbimõeldud parendamisega.

EKOÜ liikmete hinnangul on kohtunikuteenistuse väga olulisteks tingimusteks sotsiaaltagatised. Paraku on seadusandja sellel kümnendil kohtunike sotsiaaltagatise järkjärgult hoopis kärpinud, eriti drastiliselt on seda tehtud 1. juulil 2013 jõustunud kohtute seaduse (KS) muudatustega, millega mh otsustati kaotada kõik KS-is ette nähtud eripensionid, sh kohtuniku vanaduspension ja töövõimetuspension. Pärast 1. juulit 2013 ametisse astunud ja astuvate kohtunike jaoks peale ameti eluaegsuse ja seadusega kindlaksmääratud palga sotsiaaltagatise sisuliselt enam polegi. Riigikohtu esimees P. Pikamäe on avalikes esinemistes mitmel korral (sh 2018. a kohtunike täiskogul peetud ettekandes õigus- ja kohtusüsteemi arengust) rõhutanud, et endiste sotsiaaltagatiste kaotamine tähendab paratamatult ka nende stiimulite kadu, mis on seni kindlustanud kohtunikukonna stabiilsuse. Seni kuni õigusemõistmise igapäevatöö stressirohkus ja suur töökoormus ei ole reformitavad, tuleb mõelda sellele, kuidas siduda kohtuniku teenistusaeg sotsiaaltagatiste kasvuga. EKOÜ hinnangul on Riigikohtu esimehe seisukohad vägagi põhjendatud.

EKOÜ arvates ei ole ka enne 1. juulit 2013 ametisse nimetatud kohtunike jaoks hetkel piisavalt stiimuleid jätkata teenistust pärast kohtuniku vanaduspensioni õigust andva teenistustaaži täitumist. Kuivõrd Eestis on kohtunikuteenistuses (vähemalt seaduse tasandil) puudunud selge karjäärisüsteem, ei ole kohtunikel kindlaid väljavaated edutamisele (st nimetamisele kõrgemasse kohtuastmesse). 1. augustil 2016 jõustunud seadusemuudatused, mis avardavad õiguselukutsete vahelise liikumise võimalusi (ning on olnud kohtusüsteemi jaoks üldiselt positiivse mõjuga), muudavad ametis olevate kohtunike karjäärivõimalusi veelgi ähmasemaks. Ka asenduskohtuniku instituudi loomist puudutavad KS-i kavandatavad muudatused (Justiitsministeeriumi poolt 19. juunil 2018 kooskõlastamiseks saadetud eelnõus esitatud kujul) indikeerivad pigem karjäärisüsteemi puudumist. 1. augustil 2016 jõustunud seadusemuudatused näevad küll ette lisapuhkuse kohtunikuna töötamise aja eest (KS § 84 lg 2), kuid see ei ole EKOÜ hinnangul üksinda siiski piisav stiimul, arvestades kohtunike üldist suurt töökoormust ning kohustust arvestada tööaja planeerimisel menetlustähtaegade järgimisega (KS § 6 lg 1), mis võib vähemalt periooditi tähendada töötamist oluliselt rohkem kui 40 tundi nädalas. Liiatigi ei saa unustada, et kokkuvõttes on kohtunike põhipuhkuse pikkust

1. aprillil 2013 jõustunud seadusmuudatustega oluliselt vähendatud. Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadusega (§ 2¹) kohtunike tasustamise süsteemile laienev palgamäära indekseerimine ei teeni EKoÜ hinnangul kohtunike pikaajalise teenistuse tagamise eesmärki.

EKoÜ on juba varasemalt juhtinud Justiitsministeeriumi tähelepanu sellele, et praegune kohtunike palgasüsteem, mis põhimõtteliselt välistab kohtunikele lisatasude maksmise võimaluse, v.a juhtimis- ja juhendamistasud, ei vasta kohtusüsteemi tegelikele vajadustele ning kohtleb kohtunikke põhjendamatult ebasoodsalt, sh võrreldes prokuröridega (vt EKoÜ 19. septembri 2017 arvamus Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse ja prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu kohta). Prokuröride ametipalk koos lisatasude ja preemiatega, mida seadus võimaldab neile maksta (prokuratuuriseaduse (ProkS) § 22 lg 6 ja § 22²), võib kokkuvõttes praktikas oluliselt ületada kohtuniku palka. Lisaks tuleb märkida, et erinevalt kohtunistest on prokuröridel senini säilinud eripensionina vanaduspension (ProkS § 25).

Prokuröride töö justiitsüsteemis on kindlasti tähtis ning peab saama väarikalt tasustatud, kuid arvestades kohtunikuametile esitatavaid nõudeid (KS § 47), ametiga seotud kitsendusi (KS § 49), seadusest tulenevaid ülesandeid ning kohtunikuameti eeldatavat positsiooni õiguselukutsete hierarhias, ei saa kohtunike ametipalk koos lisatasudega jääda EKoÜ hinnangul kokkuvõttes alla prokuröride omale. Vastasel juhul tuleb järeldada, et riik väärtustab prokuröride tööd justiitsüsteemis kohtunike omast rohkem. EKoÜ ei usu, et seadusandja tegelikult soovib sellist signaali ühiskonnale anda.

Kohtunike ametipalk on hetkel määratud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadusega (KS 75 lg 1) ning EKoÜ hinnangul on selline lahendus optimaalne ja põhjendatud. Kohtunike puhul oleks motivatsioonitasude (s.o tulemuspalga) maksmise tingimuste sätestamine EKoÜ arvates äärmiselt keeruline või isegi võimatu. Väga mitmetes Euroopa riikides, sh vanades demokraatias nagu Prantsusmaa, Itaalia, Hispaania, samuti ka Eesti lähiriigis Soomes, sõltub kohtuniku töötasu suurus mh tema teenistusstaažist. EKoÜ arvates võib väita, et regulatsioon, kus kohtunike töötasu suurus samas kohtuastmes teenistusstaaži pikkusest üldse ei sõltu, on Euroopa riikide praktikas pigem erand.

Eelmärgitu kokkuvõttes leiab EKoÜ, et kohtunike pikaajaliselt teenistuses jätkamise kindlustamiseks tuleks ühe olulise sammuna taastada kohtunikele lisatasude maksmine teenistusaastate eest, mis 1. juulil 2013 jõustunud seadusemuudatustega kaotati.

Nimetatud lisatasude maksmise täpsemate tingimuste ja suuruse üle on mõistagi pädev otsustama seadusandja ning need küsimused tuleb õigusloome protsessis läbi arutada. EKoÜ siiski rõhutab, et teenistusaastate eest makstav lisatasude määr peab olema kohtunike tegelikult motiveeriv ning võimaldama siduda neid õigusemõistmisega pikaajaliselt. EKoÜ arvates võiks iga viie teenistusaasta eest tekkida kohtunikul õigus saada lisatasu suuruses 5% ametipalgast (st pärast viie teenistusaasta täitumist 5% ametipalgast, pärast kümne teenistusaasta täitumist 10% ametipalgast jne). Selge karjäärisüsteemi puudumisel ei ole EKoÜ hinnangul vajalik lisatasude süsteemi kehtestamisel vältida olukorda, kus pikaajalise teenistusstaažiga madalama astme kohtuniku ametipalk koos lisatasuga ületab lühema staažiga kõrgema astme kohtuniku ametipalka (koos lisatasuga).

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Indrek Parrest
Esimees